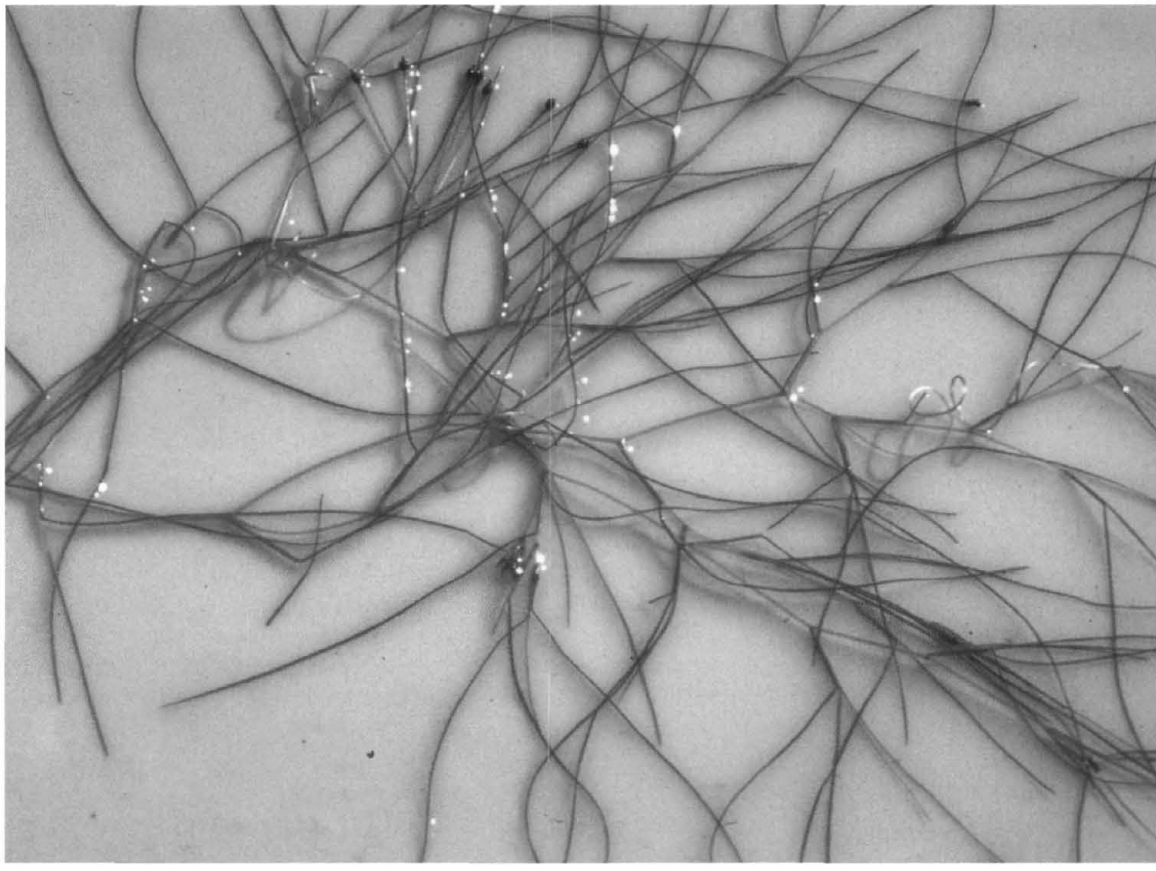
De Levende Natuur 105 (5):160-161 (2004)

Snavelruppia, doelsoort bij brakw

Hugo Coops

Algemeen bestaat het beeld dat in brakke wateren maar weinig soorten waterplanten voorkomen. De meest algemene onderwaterbegroeiingen bestaan uit Schedefonteinkruid (*Potamogeton pectinatus*) en darmwieren. Daarnaast komen we in brakke milieus twee soorten tegen van het sterk op het Smalbladig fonteinkruid lijkende geslacht *Ruppia*.

Het enige echt opvallende kenmerk van deze soorten zijn de karakteristieke vruchten. Bij Snavelruppia (*R. maritima*) staan deze in een waaier op lange, rechte vruchtstelen (foto 1), terwijl bij de andere soort, Spiraalruppia (*R. cirrhosa*), de vruchtstelen zeer lang zijn en in een losse spiraal gewonden (den Hartog, 1971).

Groeiplaatsen

Ruppia's worden vooral aangetroffen in brakke sloten, maar ook in grote wateren. In 2002 is over een kilometers lange strook een verspreide Snavelruppiabegroeiing (waarbinnen op enkele plaatsen Klein zeegras) aangetroffen voor de dijk van het Balgzand (van 't Veer, 2003). In de vroegere Zuiderzee kwamen op veel plaatsen in de ondiepe oeverzone uitgestrekte ruppiavelden voor. Het is niet duidelijk wanneer Ruppia verdween na de afsluiting in 1932. Mogelijk heeft de soort lang standgehouden in het zoete water, totdat door de eutrofiëring in de zestiger en zeventiger jaren vrijwel alle waterplanten verdwenen. Het herstel van de water-

De Levende Natuur 105 (5):160-161 (2004)

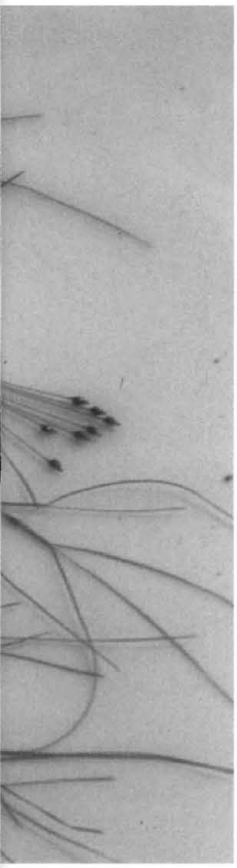

Foto 1. Snavelruppia is een typisch brakke soort.

Fig. 1. Percentage van alle opnamevakken van het MWTL-waterplantenmeetnet waarin Snavelruppia is aangetroffen in de periode 1991-2003. Het voorkomen in 1989 en 1990 is geschat op basis van monitoringsgegevens uit de voorafgaande evaluatiestudie (Tosserams et al., 2000).

aterherstel?

vegetatie in de negentiger jaren, overal in het IJsselmeergebied, leidde slechts tot een incidentele vondst van Snavelruppia, totdat deze in 2001 langs de hele Friese IJsselmeerkust verspreid werd aangetroffen (Koenjer et al., 2002) en in het jaarlijkse waterplantenmeetnet de soort in de jaren 2001, 2002 en 2003 in resp. 7, 2 en 23 opnamevakken gevonden werd bij de Makkumerwaard (gegevens MWTL-waterplantenmeetnet).

Dat Snavelruppia goed kan groeien in verzoete watersystemen bleek ook in het Volkerakmeer, waar deze soort zich na de aanleg van de Hellegatsdam in 1969 gevestigd had in het zoute intergetijdengebied (Smit et al., 1989). In de eerste jaren na het ontstaan van het zoete Volkerak-Zoommeer in 1987 breidde Snavelruppia zich sterk uit in het stagnante open water over waterdieptes van 10 cm tot meer dan 4 m (gemiddelde waterdiepte 1,76 m). Deze toename was echter van korte duur, doordat ook concurrentiekrachtiger waterplanten, zoals Tenger fonteinkruid (*Potamogeton pusillus*), sterk toenamen, en vervolgens de watervegetatie achteruit begon te gaan door de verslechterende waterkwaliteit in het meer (fig. 1). In de huidige situatie is de gemiddelde waterdiepte van de resterende groeiplaatsen 1,10 m (0,50-1,40 m).

Ook Spiraalruppia is aangetroffen in het Volkerak-Zoommeer. Het is bij karteringen vaak lastig om onderscheid te maken, omdat de soorten niet vaak bloeien en vruchtzetten in het zoete water. En vegetatief zijn de twee soorten moeilijk van elkaar te onderscheiden.

Kieming en herstelkansen

De tijdelijke opkomst van Snavelruppia in het Volkerak-Zoommeer en de terugkeer in het noordelijkste puntje van het IJsselmeer geven wel aan dat deze soort een groot regeneratievermogen bezit. Door watervogels opgegeten zaden kunnen over grote afstanden worden verspreid en kiemen zelfs beter na een verblijf in een vogelmaag (Figuerola et al., 2002); waarschijnlijk kunnen de zaden ook vele jaren in het sediment kiemkrachtig blijven.

De verschillende plannen voor herstel van zoet-zoutovergangen in de Zeeuwse Delta en rond de Afsluitdijk worden door onze Snavelruppia-planten met belangstelling gevolgd. Als deze wateren puur zoete meren blijven, zal de soort waarschijnlijk een vrij marginale rol blijven spelen of zelfs weer verdwijnen, omdat andere soorten waterplanten in zoet water concurrentiekrachtiger zijn. Het is echter te verwachten dat, als er locale en/of tijdelijke brakke condities ontstaan bij het herstel van zoet-zoutovergangen, Ruppia hiervan zal profiteren.

Literatuur

Hartog, C. den, 1971. De Nederlandse Ruppia-soorten. Gorteria 5: 148 - 153.

Figuerola, J., A.J. Green & L. Santamaria, 2002. Comparative dispersal effectiveness of wigeongrass seeds by waterfowl wintering in south-western Spain. Journal of Ecology 90: 989 - 1001.

Koenjer, C.H.M., W.H. Hulsegge & J. Postma, 2002. Monitoring van waterplanten en perifyton in het IJsselmeergebied 2001. RDIJ-rapport 2001-24.

Smit, H., S. Dirksen & M. Snoek, 1989. Snavelruppia op de Hellegatsplaten: ontwikkeling en consumptie door watervogels. De Levende Natuur 90 (3): 72 - 78.

Tosserams, M., E.H.R.R. Lammens & M. Platteeuw, 2000. Het Volkerak-Zoommeer, de ecologische ontwikkeling van een afgesloten zeearm. RIZA rapport 2000.024.

Veer, R. van 't, 2003. Floranieuws uit de provincie: bijzondere waterplanten. Tussen Duin en Dijk 2003 (4).

Dr. ir. H. Coops
RIZA
Postbus 17
8200 AA Lelystad
e-mail: h.coops@riza.rws.minvenw.nl